

Z P R A V O D A J

č.131

*At' k Vám přinese jmelí spokojené Vánoce
a štěstí do nového roku 2015*

prosinec 2014

Vychází 3x ročně

Ediční rada Zpravodaje: Jitka Knížková, odp. redaktorka (j.knizkova@centrum.cz),
Zuzana Holancová (zuzana.holancova@centrum.cz),

Soňa Neumannová a Dana Velebová

Kresby: Marie Tvrdková

Tisk: Tiskárna J+H, Praha 3

Techn. zpracoval: Jan Heřmánek

Internet: www.czsos.cz/hortiklub

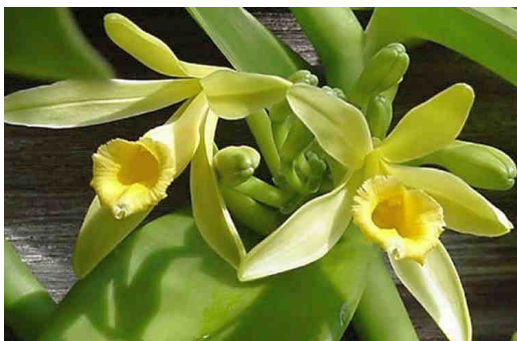
Královna mezi vůněmi

Předvánoční i vánoční čas mám spojený s příjemnou vůní především vanilky a skořice. Není snad žádné vánoční cukroví nebo pečivo, které by se obešlo bez vanilky. V letech nedávno minulých jsme pravou vanilku museli nahrazovat cukrem „ovoněným“ ethylvanilinem a nebo cestovat aspoň do bývalé NDR. Jsem moc ráda, že jsem se dočkala, že už toto i jiná tabu jsou minulostí. Dnes není problém sehnat pravý vanilkový lusk a udělat dobrý vanilkový krém na buchtíčky. Taky mám celoročně vanilkový lusk v cukřence, aby pocukrované pečivo krásně vonělo. Množí se obchody s prodejem pravého koření už i na internetu.

Ale jak a kde vlastně taková vanilka roste?

Rostlina vanilka je vlastně orchidej z čeledi vstavačovitých rodu *Vanilla planifolia* – vanilkovník plocholistý. Pojmenování vanilla je původu španělského, je to zdrobnělina slova vaina – pochva, lusk nebo pouzdro. Aztékové a Toltékové jí říkali Černý lusk.

Vanilkový lusk je ale správně tobolka, nikoliv lusk, suchý pukavý plod orchideje *Vanilla planifolia*. Rostliny rostou liánovitě až do výše 2 m. Žlutý květ

kvete pouze několik hodin a proto musí být pravidelně kontrolován, zda dojde k jeho opylení. V přírodě žije pouze v Mexiku jeho jediný živý opylovač – medonoska, včelka z rodu *Melipona*, jinak se musí květy opylovat ručně. Po opylení dozrává květ přibližně za $\frac{3}{4}$ roku. Plodem je tedy tobolka ve tvaru lusku, která se sklízí ještě nedozrálá, zelená a teprve potom se zpracovává dále. Jinak vanilka

zraje do své podoby ještě dalších 8 měsíců.

Nejcennější část lusku je jeho dřev s drobnými černými zrníčky. Nejlépe dřev vybereme tak, že z obou polovin lusku tupou stranou nože dřev seškrábneme.

Teď malé odbočení. Vzpomínám si, jak jsem za hluboké totality přivezla z Berlína pravé vanilkové lusky. Hned mě napadlo, že dětem udělám buchtíčky s pravým vanilkovým krémem, recept jsem měla od maminky. Když jsem dětem buchtíčky polila voňavým krémem, mladší synek se rozbřečel, že on to nebude jíst, on že přece mák nejl a to že bych už měla vědět. No dámy si jistě vzpomenou, že vanilkový krém jsme dělali z vanilkového pudinku a ten byl od vanilky na hony vzdálený. Tak to jen moje vzpomínka.

Vanilku používáme především do krémů, jistě znáte francouzský crème brulée, do cukroví a pečiva a také do zmrzlin. Vanilkové lusky zbavené dřev ještě můžeme použít k macerování do svařeného vína nebo do třtinového bílého rumu, který je výborný na flambování. Provoní při tom celou místnost.

Jak nejlépe vanilkové lusky skladovat?

Vanilkový lusk vydrží ve vakuovém balení nejméně 2 roky. Pokud balení otevřeme, zbylé lusky uzavřeme nejlépe do skleněné nádoby s uzávěrem, ale občas je provětráme. Kdysi jsem ze zájezdů do předvánočního Berlína vozila skleněné zašpuntované zkumavky s vanilkovými lusky pro celou rodinu. Vypadala jsem jak podloudný alchymista. Však na mě také jednou drzá celní Brunhilda zařvala „Was ist das?“ Ještě že koření nebylo na seznamu nepovoleného zboží z dovozu.

Pokud se vám stane, že vanilkový lusk moc uschne, namočte ho na chvíli do teplé vody a zase zvláční.

Vanilku používali už staří Aztékové v 16.století jako ochucovadlo kakaových nápojů. Španělským dobyvatelům tak zachutnala, že představili kakao i vanilku v Evropě. A o dvě století později se začala používat i jako přísada do doutníků a do parfémů.

I přes mnohé pokusy o pěstování vanilky v Evropě, bylo ještě v 19.století 100% úrody vanilky vypěstováno v Mexiku. Zřejmě v Evropě nechtěla žít včelka medonoska. Až po zavedení umělého oplodnění květů se začala vanilka pěstovat i jinde po světě. Vedle Mexika je jejím velkým producentem Madagaskar, kde se produkuje v současnosti 80% veškeré vanilky, dále to je Indie, Uganda a Tahiti.

Vůně vanilky má prokazatelně pozitivní vliv na lidský organizmus, především na psychiku. Aromatizující látky ve vanilce harmonizují smysly a uvolňují nervové napětí, uklidňují mysl, ale probouzí tělo. Dříve se také vanilka používala k povzbuzení srdeční činnosti i jako lék proti horečce. Dnes moderní aromaterapie používá extrakty z vanilky na zmírnění agrese a k relaxaci mysli. Tak máte.li doma vzteklouna či neurotika – hurá pro vanilku.

Třeba na www.vanilkovelusky.cz.

Možná, že si někteří, zvláště nadšenci pro orchideje usmyslí, že si vypěstují vanilku svoji. Pokud by se vám podařilo projít úspěšně zdoluhavým procesem zrání, které trvá až 9 měsíců, nevím jestli je možné zvládnout úspěšně další fázi. Sklizený zelený lusk vanilky vůbec nevoní. Svoji typickou vůni získává až po několikaměsíčním zpracování. Plody se složitě fermentují suchým nebo mokřým způsobem – buď spařením nebo sušením na slunci. Výsledný produkt – kvalitní vanilka – dá mnoho práce a starání a tak není divu, že není levná.

Tolik o vanilce.

Milí čtenáři Zpravodaje,

dovolte mi, abych vám touto cestou popřála klidné a vanilkou provoněné svátky vánoční a v nadcházejícím roce 2015 především hodně a hodně zdraví a pohody.

J.Knížková

OSOBNOSTI V OBORU ZAHRADNÍ ARCHITEKTURY - VIII

Josef Vaněk – český zahradní architekt a propagátor trvalek

V roce 2014 uplynulo 128 let od narození významného prvorepublikového zahradního architekta Josefa Vaňka, velké chrudimské osobnosti, celoživotního průkopníka a propagátora československého zahradnictví.

Byl to neobvykle aktivní a velmi úspěšný zahradní architekt, nakladatel, autor řady publikací z oboru zahradnictví a ovocnářství a soudní znalec. Je na místě také zdůraznit i jeho rozsáhlou činnost popularizační.

Narodil se 6. února 1886 v Bukovině u Hradce Králové. Pocházel z rodiny malozemědělce, v roce 1903 absolvoval pomologický ústav v Tróji, studoval také na pomologickém ústavu v Reutlingenu v Bádensku-Württembersku a také navštěvoval pruskou státní zahradnickou školu v Proskavě (Proskau).

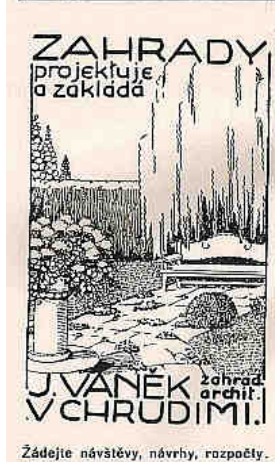
V roce 1908 založil v Chrudimi soukromý zahradnický podnik, jednalo se vlastně o velkokapacitní zahradnictví, ke kterému patřila i rozsáhlá školka s ovocnými dřevinami a okrasnými rostlinami v té době velmi moderně vedená, kromě jiného také s vytápěnými skleníky s umělým zavlažováním. Speciální oddělení jeho firmy bylo zaměřeno na projektování zahrad a sadů.

V roce 1907 založil chrudimský učitel Karel Kudrna časopis Zahrada domácí a školní, v roce 1909 jeho redakci předal Josefu Vaňkovi a od roku 1910 vycházel tento časopis pod novým názvem Zahrada (např. v roce 1937 měl tento čtrnáctideník náklad 8000 výtisků).

Od roku 1914 vydává Josef Vaněk také časopis První československá bursa (byl to týdeník a např. v r. 1937 měl náklad 8000 výtisků) a od roku 1930 další časopis Mladý zahradník.

Ve svém chrudimském Nakladatelství zahradnické literatury vydal víc jak 30 knih vlastních, ale i přes 60 titulů jiných publikací jeho přátel a kolegů a nepočítaně odborných článků a statí. Svě knihy často i sám ilustroval. Velmi populární se staly jeho přednášky, se kterými navštěvoval celou republiku. Jeho odborná

knihovna čítala na 7000 svazků.

Odborná veřejnost ho nejvíce vnímá jako popularizátora pěstování trvalek (je považován za zakladatele moderního perenařství), jejich rozšíření do soukromých zahrad a také jako tvůrce mnoha významných zahrad.

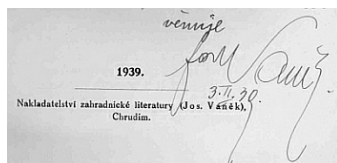
Květiny a kvetoucí trvalky jsou jedním z prvků přírodních zahrad, proto ho lze považovat za osobnost, která je významná i pro historii přírodního zahradničení. Byl například autorem návrhů zahrady u Barrandovských teras v Praze a nebo zahrady u vily chirurga MUDr. Františka Messanyho na břehu Matičního jezera v Pardubicích. Spoluzakládal dobročinné organizace, např. Dobročinný fond československých zahradníků pro zestárlé a práce neschopné zahradníky, Zahradnické pojišťovny proti krupobití a vichřici a Nadace zahradního architekta Josefa Vaňka pro nemajetné posluchače pomologického ústavu v Ruzyni. Zasloužil se také o položení základů zahradnického a zahrádkářského výstavnictví. Josef Vaněk byl velmi aktivní také při zakládání zahrádkářských spolků a organizací. Založil Svaz československých pěstitelů a milovníků peren, Společnost československých pěstitelů a milovníků růží a Společnost přátel zahrady. V projekční kanceláři Os. Vaněk Chrudim bylo dle knihy plánů vypracováno přes 4000 projektů zahrad, parků, urnových hájů a dalších typů projektů, které byly většinou také realizovány.

Ale jeho hlavní celoživotní význam spočívá v jeho osvětové, přednáškové a odborné činnosti.

Poválečná doba jeho podnikání však příliš nepřála, začalo to v roce 1948 a konečnou pohromou pro něj bylo znárodnění v roce 1950. Přes všechny peripetie, které jeho život provázely, zachoval si do konce života obrovskou vitalitu a zájem o zahradnický obor. Do svých více jak 80 let se věnoval přednáškové a publikační činnosti.

Zemřel 9.zář. 1968 v Chrudimi.

Jeho význam již v jeho době oceňovali některé významné osobnosti, se kterými se přátelil. Patřili mezi ně např. bratři Čapkové, Petr Bezruč, Ignát Hermann, Alberto Vojtěch Frič, Alfons Mucha, Josef Lada nebo Alois Jirásek. K jeho významným obchodním partnerům patřil také Oskar Smrž, jehož publikace jeho nakladatelství vydávalo.

Vaněk, J., 1939 : 100 nejdůležitějších chorob a škůdců ovocných stromů a keřů
 Vaněk, J., 1939 : Lidová pomologie, díl IV. – 100 chorob a škůdců – a dokonce je s věnováním od autora.

V rodinné tradici pokračovali i jeho synové Vlastimil a Květoslav.

Proč
 jsou chrudimské Vaňkovy stromky
 nejlepší?

Protože

1. jsou zdravé, otužilé,
2. velmi úrodné a brzy rodí,
3. nezmrzájí,
4. mají bohaté kořeny,
5. nejsou namrzlé,
6. jsou na správných podnožích,
7. jsou zaručeně pravých druhů

a hlavně všude se dobře daří.

Josef Vaněk, Chrudim,
 velkokazávod školkařský, Telefon č. 54.

Žádáte cenky. Rozloha školky přes 100 hektarů.
 Předem vhodný výběr.

**Využití mohu případně provést vlastním
 odborným personálem.**

Ale stal se i jakýmsi „guru“ současných nadšenců i odborníků na trvalky a jejich využití v zahradách. Z jeho díla lze čerpat dodnes.

V knihovnách je dodnes dostupná řada jeho publikací a např. na www.knihynainternetu.cz jsem objevila ke koupi tyto dvě:

Vlastimil Vaněk (4.3.1918-31.8.1999) pokračoval v rodinné zahradnické tradici tak, že nejprve se vyučil ve školkařském závodě svého otce, poté vystudoval vyšší ovocnicko-vinařskou a zahradnickou školu v Mělníce (maturoval v r.1937) a poté pokračoval na Vysoké škole zemědělského inženýrství, kterou dokončil v r. 1946. V době uzavření vysokých škol pracoval jako projektant a sadovnik ve firmě svého otce. Až do znárodnění v roce 1950 vedl v rodinném podniku trvalkové oddělení. Po znárodnění byl agronomem, později hlavním inženýrem chrudimského cukrovaru. Krátce působil také ve Výzkumném ústavu místního hospodářství v Praze. V roce 1958 na podnět Ministerstva zemědělství založil a do konce 60. let vedl stanici pro šlechtění trvalek a výrobu osiv v Úhřetvicích u Chrudimi. V té době vyšlechtil nové odrůdy kopretin, pracoval na nových odrůdách ostrožek, denivek a orlíčků.

Podobně jako jeho otec Josef se věnoval zahradní architektuře, zahradnické fotografii, publikoval a přednášel. Napsal řadu prací zaměřených na zahradnictví a okrasné druhy rostlin. Z nich např. Rok v zahradě byl přeložen do pěti cizích jazyků. Některé vyšly cizojazyčně, např. s J.Tykačem: Gartenblumen (1977), nebo s G.Čejkou: Steingärten (1986). Přispíval do odborných časopisů Chatař, Zahrádkář, Květy, Hobby, Krása zahrady, Domov a v některých byl i v redakční radě. Nejprve se svým otcem J.Vaňkem, později s F.Machalou, J.Hlínou, J.Průchou, J.Kutinou, D.Lánskou, J.Tykačem, J.Václavíkem, Č.Bohmem a dalšími. K jeho koníčkům patřilo malování, umělecká fotografie a hudební skladba.

Květoslav Vaněk (29.2.1924 – 6.12.2006) – mladší bratr Vlastimila a nejmladší syn Josefa Vaňka vystudoval jako jeho starší bratr také Vyšší ovocnicko-vinařskou a zahradnickou školu v Mělníce a pokračoval na Vysoké škole zemědělské. Těsně před absolutoriem byl z politických důvodů vyloučen. (Dokončit se mu školu podařilo až po dlouhých dvaceti letech.). Ještě jako student převzal po otci vedení rodinného podniku, protože bratr Vlastimil se chtěl věnovat spíše odborné práci. Po vyloučení z vysoké školy obtížně sháněl práci a nastoupil tedy na krátkou dobu do jejich již znárodněné firmy. Po návratu z vojenské služby pracoval ve Stavoprojektu v Pardubicích jako projektant sadových úprav. Zde působil až do odchodu do důchodu. Navrhoval úpravy veřejné zeleně, parků, ale i rekonstrukce některých zámeckých parků, jako např. úpravu zámeckého parku v Cholticích, zámeckých zahrad v Teplicích nebo pietního místa v Ležákách. Od cca roku 1968 byl členem Svazu architektů a aktivním členem IFLA. Na počátku devadesátých let se zasloužil o restituci bývalého Školkařského podniku v Chrudimi a jeho znovu uvedení do provozu. Podobně jako bratr Vlastimil měl ale velký okruh zájmů – věnoval se malování, fotografování a turistice a byl také aktivní v ochraně přírody.

Firma Vaněk Chrudim existuje dodnes. V současnosti v rodinné tradici pokračuje Josefova pravnučka Kristýna Vaňková. Zajedťe se někdy do Vaňkova zahradnictví v Chrudimi podívat.

E-mail na firmu vanek.skolky@centrum.cz

J.Knížková

Juviové ořechy

Pojďte se se mnou seznámit, jak tyto (mimochodem moje nejoblíbenější) ořechy vlastně rostou. Juviové nebo také paraořechy jsou vlastně semena stromu juvie ztepilé (*Bertholletia excelsa*) z čeledi hrnečnickovitých (*Lecythidaceae*), jeho jediný zástupce rodu *Bertholletia*. Pojmenována byla Alexandrem Humboldtem k počtě francouzského chemika A.L. Bertholleta.

Tento stálezelený strom se přirozeně vyskytuje v amazonské části Jižní Ameriky od Kolumbie a Francouzské Guyany po Bolívii a Peru. Brazílie je spolu s Venezuelou a Guyanou hlavním producentem těchto výborných ořechů. Juvie se pěstuje také i v dalších zemích, např. na Srí Lance, většinou ale jen jako rostlina okrasná, nikoliv jako plodina. Vyžaduje hlubokou, bohatou, aluviální půdu v tropickém klimatu. Nevyžaduje jinak zvláštní pozornost, ale roste poměrně pomalu. Častěji se sklízí z přírody (divoce rostoucí), než z kultur, protože začíná plodit až v patnáctém roce života. Julie je strom vysoký až 30 – 50 m, obvykle cizospašný. Je jedním z nejvyšších stromů Amazonie. Má velké, vavřínu podobné listy, bělavé květy uspořádané v latách a kulovité plody se silným a tvrdým oplodím. Plod, měřící až 16 cm v průměru, má skořáпку podobnou kokosovému ořechu, která se po dozrání otevře a vydá

62. *Juvie ztepilá* (*Bertholletia excelsa*).
f květ, f vnitřek květu, f zralá tobołka, s příčný řez semenem.

20 – 24 ledvinovitých semen. Jsou velké 3 – 4 cm, slupku mají dřevnatou a uvnitř je lahodné jádro – paraořech, nebo také juviový ořech. Dřevnaté tobočky v době zralosti opadávají a semena jsou domorodými sběrači vybírána. Jsou známy případy, že padající plod zranil nebo dokonce usmrtil sběrače. Získávání ořechů je náročné na ruční práci. Při dozrávání se musí denně sbírat. Pro snadné rozlousknutí se rychle ošetří horkou párou a následně namočí do studené vody. Jednotlivé ořechy se získávají rozbitím kulovitých tobolek, které jsou uzavřeny dřevnatou zátkou. Louskají se ručně, což je většinou práce žen. Jádra ve skořápkách vydrží až 2 roky. Vylouskaná semena se před expedicí omývají. Před exportem jsou baleny ve vakuu.

Jádro juvie – paraořech – je velmi výživné, obsahuje 70% tuků, 15% bílkovin a 7% sacharidů.

Kromě toho obsahují vitamíny A, B1, B2, B3, E a D, selen, draslík, vápník, fosfor, hořčík a železo. Používají se k přímé konzumaci nebo do cukroví. Máčené vyloupané plody se také někdy používají k výkrmu kaprů! Máčejí se proto, že se máčením po dobu 6-10 hodin v nich probudí tvorba těch správných enzymů. (Tím kaprem bych chtěla být!)

Jinak můžete paraořechy také péci v troubě, asi po dobu 5 – 10 minut, dokud nezískají zlatohnědou barvu.

Oléj vylisovaný ze semen se užívá k průmyslovým účelům a v kosmetice. Výtažky z paraořechů mají regenerační a omlazující účinky, obnovují elasticitu pleti a podporují růst vlasů.

Plody kvůli vysokému obsahu tuků po vyloupání rychle žluknou, nevyloupané vydrží déle. Kvalitní paraořechy jsou na lomu krémově bílé až bílé, sladké chuti. Žluté a nahořklé jsou již dozajista žluklé.

Julie jako strom má velmi tvrdé dřevo – 6,7 dle Brinellovy stupnice, tj. relativní tvrdost cca 176% (pro srovnání smrk má 42%, dub 100%).

Používá se k výrobě nábytku a podlah, dých nebo palub lodí. Dřevo je růžově až ořechově hnědé. Gen paraořechu byl kvůli zvýšení výživní hodnoty přidán do geneticky modifikované soji. Tato soja však způsobuje alergie jako vlastní ořech. Jednalo se o jedno z prvních rizik geneticky upravených organismů.

Ale samotné paraořechy mají pozitivní vliv na člověka. Vymenuji alespoň některé:

- protirakovinný – pomáhá předcházet rakov. bujení
- antioxidační – brání předčasnému stárnutí
- posiluje imunitu, má antivirové účinky
- tlumí záněty, posiluje srdeční činnost a snižuje riziko infarktu
- zlepšuje peristaltiku střev, snižuje riziko žlučových kamenů
- prospívá pokožce
- snižuje hladinu cukru a špatného cholesterolu
- pomáhá mírnit stavy deprese a stresu.

Paraořechy tedy konzumujte syrové a to buď samotné, nebo v kombinaci se sušeným ovocem. Lze je také opražit a osolit nebo osladit. (Výborné jsou v karamelu)

Najemno sekanými sypeme ovocné i zeleninové saláty.

P.S. Jméno paraořech získal pravděpodobně díky vývozu těchto ořechů z brazilského přístavu Pará do Evropy.

J.Knížková

Čerpáno z:

Valíček P., 2002: *Užitkové rostliny tropů a subtropů*

Naše výživa.cz

Wikipedia

Topiary – tvarované okrasné dřeviny

Ars topiara – umění řezu – vzniklo již v období antiky. Své kořeny má už ve starém Řecku a Římě (jsou doklady o lodích a loveckých scénách z tvarovaných cypřišů před 2000 lety a k vyznačení jmen se používal stříhaný zimoztráz) a postupně se v průběhu staletí dále vyvíjelo. Vily s peristylem s tvarovnými rostlinami se nacházejí na řeckém ostrově Delos ve 2.st. př.n.l. a objevují se jako převažující uspořádání v Pompejích. Právě Pompeje jsou svou zakonzervovanou podobou ukázkou městských vil se zahradami.

Peristyl (z řec. Peristylon, od peri-, kolem a stylus- sloup) je v antické architektuře čtvercový nebo obdélníkový dvůr, obklopený krytou kolonádou. Vnitřní plocha byla obvykle dlážděná anebo osázená květinami. Peristyl často také obsahoval kašnu a domácí svatyni zemřelých předků – laralium. Označení peristyl se používá i pro podobné prostory v egyptských a asijských domech. Dlážděný peristyl se objevuje v Řecku v 5.stol.př.n.l., od 2 stol.př.n.l. také v Itálii, kde sloužil u bohatých venkovských vil i městských domů na rozdíl od hospodářského atria zejména k pobytu a setkávání. Vnější stěny se zdobily mozaikami a malbami. V 6.stol.n.l. se změnou životního stylu a s mizením římské aristokracie se ztrácejí a objevují se jako předsíně křesťanských basilik a kostelů.

Ale zpět k ars topiara.

V Evropě, zejména v Anglii, kde se právě tato tvorba označuje názvem „topiary“, se v 17.stol. používaly ke tvarování rostliny jako např. trávnička, tymián, yzop, ožanka a tradiční zimoztráz. Tvarování dřevin najde uplatnění

v zahradách různých stylů a hodí se prakticky kamkoliv. Ale je nutné tvarovanou rostlinu uvážlivě zakomponovat do celku, aby nenarušovala, ale naopak vynikla a dotvořila záměr.

Jde o zahradnické umění, které s trochou vkusu vypadá v zahradě skutečně nádherně a dřevina střižená do určitého tvaru se může stát dominantou vaší zahrady a bude poutat pozornost a budit obdiv návštěvníků. Určitě jste se již s topiary setkali v zámeckých zahradách, u sídel slavných a různých zahradách rezidenčních, kde obvykle nechybí. Ale toto umění stříhaných rostlin se vyskytovalo i v zahradách venkovských. Rostliny mohou být tvarovány do různých

geometrických tvarů, kupolí, jehlanů či koulí, ale i do tvarů zvířat, lidských postav apod. Okrasné tvarované dřeviny tak mohou být střiženy podle nálady tvůrce nebo aby vynikla rostlina jako taková. Pokud se zvolí vhodný tvar, tak i poměrně nezájímavá dřevina upoutá na sebe pozornost svou nově získanou krásou.

Právě topiary jsou nejvíce dekorativním prvkem, kde se uplatní moderní architektura (ale nejen ta) ve spojení s přírodou. Stříhané topiary lze umístit i v malých zahradách, do nádob na terasách, zakomponovat je již do hotové výsadby a nebo vysadit je do trávníku jako solitér, který bude celému prostoru dominovat.

Celý proces tvarování rostliny je velmi zajímavý, ale trvá několik let, než se podaří rostlinu upravit do žádaného tvaru. Vlastníma rukama tak tvoříte originál, na který budete jistě náležitě pyšní. Za vaši péči se vám odmění dokonalým vzhledem a zdravým růstem. Samozřejmě trvá, než rostlina docílí požadované výšky a tvaru a musí se k tomu vést pravidelným řezem a pečlivou údržbou. Aby topiary působily jako nepřehlédnutelná dominanta vaší zahrady, doporučuje se je umístit na dobře viditelné místo, ideální je vysadit je do předzahrádky ke vchodu do domu.

Co se úpravy týče, buďte velmi pečliví. Jsou-li ve vaší zahradě vysoké stromy, můžete si dovolit např. topiar upravený do výšky, kulaté tvary se zase lépe hodí do zahrady, kde převládá nízká výsadba, nebo do nádob na terasy. Platí tedy, že pokud nevládníte velkou zahradu, tak se vyvarujte příliš velkých tvarů. Při výběru motivu úpravy se zamyslete, co vás nebo váš dům vystihuje, co máte rádi. Formální geometrické tvary jako jsou kužele, spirály nebo koule prostředím oživují a dodávají vznešenost, zatímco ptáci a i jiná zvířata nebo předměty působí poklidně a zábavně. V tradičních anglických zahradách (cottage gardens) se často objevují zvířata v trvalkových záhonech nebo po obvodu zahrady. Tyto prvky v zahradě vždy upoutají pozornost. Milovníci zvířat si mohou nechat upravit topiary do tvaru oblíbeného zvířete, například slona,

psa, či lva, neobvyklá nejsou ani auta, studny nebo lampy. Ale kdo s tvarováním teprve začíná, neměl by se hned pouštět do složitého tvaru. Rozhodně v zahradě působí lépe jednoduchý kužel či koule, než něco, co má sice být králík, ale vlastně to není k rozeznání od klokanu či ježka. Kužel je jednoduchý tvar, ale pokud je pravidelný, je velmi pohledným prvkem v zahradě nebo u vstupu do domu.

Tak teď krátký návod, jak na to.

Přinesenou rostlinu nejprve zastříhneme zahrad. nůžkami nebo plotostřihem do základního tvaru. V roce následujícím použijeme 3-4 bambusové tyčky svázané drátkem do tvaru indiánského vigvamu (pokud se nám líbí tvar jehlanu) nebo si vyrobíme jiný tvar, který nám zaručí kontrolu pravidelného zástřihu. Tím získáme formu i kontrolu při dalším stříhání. Ale pokud se necítíte zrovna být jako Stříhoruký Edvard, nechte si poradit s tvarováním od odborníka.

Četnost stříhu je různá podle toho, jak daná rostlina rychle přirůstá, ale nejméně 3x do roka. Nejhorší jsou počáteční úpravy, kdy je nutné vždy, když dorostou výhonky, provést řez, aby dřevina rostla bujně a hustě a aby byla dekorativní úprava vůbec možná.

V současnosti lze už také koupit tvarované dřeviny již hotové, ale musíte samozřejmě počítat s vyšší cenou (např. www.svetpalem.cz).

Nejvhodnějšími dřevinami na topiary jsou :

Buxus sempervirens – je mrazuvzdorný- možná přímá výsadba

Ilex crenata nebo *I. aquifolium* – mrazuvzdorný, také možná přímá výsadba

Cupressocyparis leylandii – mrazuvzdorný, možná přímá výsadba

Taxus baccata – mrazuvzdorný – možná přímá výsadba, snese i polostín

Ligustrum delavayanum – není mrazuvzdorný, zimovat v chladné místnosti

Thuja plicata - mrazuvzdorná

Slavná anglická Topiary Garden se nachází v hrabství Cumbria u panského sídla Levens Hall na severu Anglie. Je stará přes 300 let a jejím autorem je francouzský zahradní architekt Guillaum Beaumont. Pro majitele panství plukovníka Jamese Grahma vytvořil v roce 1690 zajímavou až surrealistickou topiary zahradu, která je až do dnešních dnů udržovaná a patří tak k nejstarším svého druhu na světě. Současný vlastník panství (a funkční biofarmy) Hal Bagot žije v Levens Hall s malými přestávkami od svého narození a natrvalo se tam usadil v roce 1975, kdy se oženil. Má čtyři děti a je považován za úspěšného podnikatele. Uspořádání francouzské zahrady a navazujícího

zjevuje na zámeckém schodišti, nebo ducha dámy v růžovém. Legendami opředené sídlo i park stojí pry rozhodně za návštěvu!

anglického parku se již po 300 let nezměnilo. Celkem je tu na 100 bizarně tvarovaných stromů a keřů. Dům i zahrady jsou zároveň přístupné veřejnosti – zavítat sem můžete od poloviny dubna do půlky října vždy od neděle do čtvrtka od 10 do 17 hod. A pokud budete mít štěstí, můžete spatřit některého z místních duchů – přízrak černého psa, který se tu

J.Knížková

Literatura:

Architectural Digest

D.Squire: Řez dřevin-Specialista

Topiary Gardens , Wikipedia a j.

Na téma KOMPOST

Zelená a hnědá si spolu rozumí

Pro přípravu kvalitního kompostu je důležité kombinovat různé druhy materiálů. Podle Michaela Lavella je důležité střídat při vrstvení kompostu zelenou a hnědou hmotu, a to zejména v případě, že používáme kompostér nebo kompostovací ohrádku:

zelená hmota: zelené rostliny, posekaná tráva, zbytky ovoce a zeleniny, odpad ze zahradního jezírka, čajové lístky a sáčky, močůvka a chlévská mrva, plevel, dřevěný popel.

hnědá hmota: kávová sedlina, suché rostliny a větvičky, vaječné skořápky, kousky papíru, sláma, seno, roztrhaná lepenka (krabice).

nevhodné látky: popel z uhlí, tuky a oleje, maso nebo zbytky ryb, psí nebo kočičí trus.

Léčivé byliny pro kompost

Kompost sám o sobě je dostatečně živnou látkou na to, aby potřeboval léčit. Nicméně přidáním některých bylin používaných v lidovém léčitelství můžeme poněkud zlepšit jeho vlastnosti a urychlit rozkladné procesy. Například kopřiva a kostival obsahují hodně dusíku, kopřiva vedle toho i vitamin C, železo a kyselinu křemičitou, kostival především vápník. Za urychlovače kompostu jsou považovány také přeslička, nejlepší zdroj křemíku, a pampeliška, která má hodně vitamínu C.

Rostliny přidáváme do kompostu jemně posekané nebo rozdrčené jako mezivrstvu, případně z nich můžeme připravit obvyklým způsobem jíchu a tou pak kompost prolít.

Droždí nastartuje rozklad

Kdo chce nebo potřebuje urychlit rozkladné procesy, může vyzkoušet starý recept s kváskem. Na krychlový metr kompostovaného odpadu budeme potřebovat kostku čerstvého droždí (nesušeného), kilogram cukru a 10 l dešťové vody. Droždí se nejdříve rozdrobí a smíchá se dvěma lžicemi cukru. Když se hmota rozpustí, nalije se do konve s vodou, v níž jsme rozpustili zbytek cukru. Směs se ihned nalije na kompost. Kvašením se zvyšuje teplota v kompostu a cukr a droždí podněcují mikroby, bakterie a další organismy k činnosti. Ideální je tento přírodní urychlovač při kompostování tvrdšího listí, například z dubů nebo ořešáků. Pokud máme přebytek mléka, můžeme ho použít místo vody.

Podle Zahrady v obrazech 5/13, Zahradní praxe

Zajímavosti

Výsevům prospěje zahradnický substrát A

Jak docílit zdravé a silné sadby u okrasných květin a zeleniny? Vše závisí do značné míry na použitém výsevním substrátu. Musí být kyprý, vzdušný, nevysychavý a nesmí se snadno promáčet. Ideální je pH 5-7. Tyto vlastnosti splňuje Zahradnický substrát A od firmy Rašelina a.s. Je připravený ze substrátové rašeliny s příměsí jemně mletého vápence a vícesložkového hnojiva Cererit, proto není nutné výsevy přihnojovat. Je možné ho použít jak pro výsevy plošné, tak pro truhlíkové i sadbovače.

Komunikační sítě fungují i mezi rostlinami

Rostliny rajčat používají ke komunikaci mezi sebou vlákna hub, která v zemi propojují jejich kořenové systémy a slouží k přenosu různých signálů. Na jedno vlákno přitom může být napojeno i několik sazenic najednou. Čínští vědci prokázali, že takto mezi sebou propojené rostliny předávají zejména výstražné signály varující před nebezpečnou chorobou. Jakmile nakazili první rajče v řadě, reagovalo na onemocnění hned každé další a s předstihem mobilizovalo stejné obranné geny jako napadený sousední exemplář.

Agresivní asijské berušky berou svět útokem

Naše domácí slunéčka sedmítečná jsou velmi užitečná, protože ničí spoustu škůdců rostlin.

Ovšem ve Velké Británii s nimi mají vážný problém. Na ostrovy totiž pronikly agresivní berušky z Asie, které místní mírumilovná slunéčka značně decimují. Hmyz, pocházející ze Sibíře a Japonska, už zahltil také Severní Ameriku a teď

se objevil v Londýně i v dalších anglických městech. Masivně se množí a likviduje vše živé, co mu přijde pod kusadla. Naštěstí je evropské klima pro asijské predátory méně příznivé, než to americké. U nás na konci sezóny byl problém se sluněčky také masivní.

Uvidíme, co s populací vetřelců udělá letošní zima.

Očista mrkví

Během 10 dnů si na večeri připravte vždy mrkvový salát. Na jeho přípravu, která vám zabere necelých 10 minut, budete potřebovat:

3 mrkve

5 kapek panenského olivového oleje

10 kapek citronu

2 polévkové lžíce nasekaných vlašských ořechů

1 lžičku medu

Postup je jednoduchý: mrkev nastroháme, pokapeme panenským olivovým olejem a citronem, promícháme s medem a ořechy. Komu by nebyly po vůli ořechy vlašské, klidně je může nahradit jinými - lískovými ořechy, mandlemi, kešu oříšky a pod.

Tento salát si dejte vždy cca 2 hodiny před tím, než půjdete spát.

Proč právě mrkvový salát?

Mrkev můžeme bez nadsázky zařadit mezi superpotraviny. Její pravidelnou konzumací se snižuje cholesterol v krvi, zároveň pročistí trávicí trakt a předchází zácpě, také dokáže pomoci i při různých kožních onemocněních. Stejně je výbornou potravinou, která pomůže právě tehdy, když se člověk cítí vyčerpaný - vzpruží, uvolní, zregeneruje.

Desetidenní kúra je detox pro vaše játra. Mrkev je bohatá na vitamíny A, B, C, D, E a K, z minerálů jsou to vápník, hořčík, železo, fosfor, křemík a síra.

Proč právě olivový olej, ořechy, citron a med?

Díky několika kapkám panenského olivového oleje dokáže organismus z nastrohané mrkve vytěžit více karotenů.

Vlašské ořechy jsou ideálem pro naši nervovou soustavu - obsahují totiž omega 3-mastné kyseliny, které odpovídají za lepší spánek, koncentraci, lepší náladu, lepší pleť, nehty a vlasy.

Několik kapek citronu dodá i na noc potřebnou dávku vitamínu C, navíc celý salát správně dochutí.

Med obsahuje nerafinovaný přírodní cukr, navíc působí protizánětlivě a obsahuje důležité vitamíny a minerály.

* * * * *

KLUBOVÝ ŽIVOT

SEKCE KRÁSNÁ ZAHRADA

Přednášky kurzu „Krásná zahrada“ jaro 2015

- 10.1.2015 9⁰⁰ Ing. Alena Šimčíková: Čína
13⁰⁰ Ing.arch.Zdeněk Lukeš: J.Plečník a zahrady Pražského hradu
- 7.2.2015 9⁰⁰ Ing.Štěpán Slíva: Zahrada od návrhu k osázení
Soukromé zahrady u nás i v cizině
13⁰⁰ Ing. Kateřina Pospíšilová: Londýnské parky
- 7.3.2015 9⁰⁰ Ing.Ivan Dvořák: Letničky, dvouletky a některé hlíznaté
13⁰⁰ Promítání z cest některého z členů Hortiklubu
- 28.3.2015 9⁰⁰ **Jarní setkání – členská schůze Hortiklubu**
10⁰⁰ přednáška: Ing.Ondřej Fous: Zahrady 1.republiky

SEKCE ARANŽOVÁNÍ

Podzimní aranžování proběhlo v příjemné atmosféře 21.10.2014 pod vedením nové vedoucí pí. Ivany Fantové. Předvedla nám vtipné a inspirující aranžmá, které se všem velmi líbily. Dne 25.11. se pro vážné rodinné důvody pí. Fantové aranžování nekonalo.

Jarní aranžování je naplánováno na 24.2 a 25.3.2015

J. Melicharová

VAŠE FOTOGRAFIE ZAHRADNÍCH ZÁKOUTÍ A ARANŽÍ

Prodlužujeme soutěž do jarního setkání. Soutěžní obrázky přineste ve velikosti větší pohlednice, mohou být na obyčejném kancelářském papíru, ale i na fotografickém – to je vaše volba.

Vyberte asi 10 kusů na osobu. Těšíme se, že výborná fotografka Jára Melicharová bude mít konkurenci!

* * * * *

Co jsou květy typu *picotee*?

V dnešní době se milovníci květin stále častěji setkávají s označením, že ta která odrůda má květy „*picotee*“. Stalo se téměř módou vyšlechtit odrůdu s květy, jejichž plátky mají okraj jiné barvy. Setkáváme se s tím u květů denivek, petunií, surfinií, muškátů, begonií, hvězdníků, lilí, karafiátů, aj.

Většinou se za typ „*picotee*“, či počeštěně „pikotáž“, považují květy, kde světleji zbarvený květ má okraj buď tmavšího odstínu téže barvy, nebo dokonce lem barvy jiné, než je základní barva květu. Někdy se však za „*picotee*“ považují i květy třeba tmavě červené s bílým okrajem. To je velice častý případ u některých hybridů lilí.

V pátrání po významu slova „*picotee*“ jsem se nejdříve obrátil ke slovníku anglicko-českému.

Botanický význam je varieta hvozdíku karafiátu (bílý, s plátky s tmavším okrajem). Jako přídavné jméno má v angl. slovníku slovo „*picotee*“ význam „mající jinobarevný okraj“. Slovník mne tedy upozornil na typ karafiátu, a tak jsem si řekl, zda se výraz „*picotee*“ nebude vyskytovat v článku o klatovských karafiátech, který v roce 1891 napsal pro Časopis českých zahradníků František Thomayer. A měl jsem štěstí. Už více než před 100 lety se u nás v systému třídění klatovských karafiátů rozeznává 6 druhů *Picotů*. Stejně jako dnes se i tehdy tento výraz týkal květů s barevnou obrubou.

RNDr. T. Sehnoutka

Slovo *pikotáž* (*pikotování*) má hodně významů. V poslední době se více vyskytuje u denivek a lilí pro označení jinobarevného (nebo alespoň více rozdílně sytého stejnobarevného) velmi úzkého (méně správně i širšího) okraje tepalů nebo jejich částí (často např. bazálních). Výraz „*pikotování*“ je také mimo jiné známý z hornictví a značí zaklínování (zatěsnění) železné výztuže dřevěnými klíny při hloubení šachet.

Ing. B. Mičulka , LILIÁŘ 1/2012

Za věcnou správnost příspěvku ručí autor a redakční rada si vyhrazuje příspěvku krátit, stylisticky upravit a po dohodě s autorem eventuelně i doplnit.

Uzávěrka Zpravodaje č.132 je 1.3.2015.